

Na osnovu člana 6 stav 1 tačka 9 i člana 22 stav 3 Zakona o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 30/12), uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Agencija za civilno vazduhoplovstvo, donijela je

PRAVILNIK
O USLOVIMA ZA
ODRŽAVANJE VAZDUHOPLOVNIH PRIREDBI

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuju se uslovi za održavanje takmičenja i/ili izložbi na kojima učestvuju vazduhoplovi (u daljem tekstu: vazduhoplovne priredbe).

Značenje izraza

Član 2

Izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) **vazduhoplovna priredba** je vazduhoplovna aktivnost koja se izvodi sa ciljem izlaganja ili razonode na oglašenom događaju otvorenom za javnost;
- 2) **linija publike** je linija koja određuje minimalnu udaljenost prostora namijenjenog publici i parkingu za lična vozila, odnosno vezove i sidrišta za plovila kojima publika ima pristup za vrijeme održavanja vazduhoplovne priredbe, od linije priredbe;
- 3) **linija priredbe** je linija koja određuje minimalnu udaljenost vazduhoplova od linije publike;
- 4) **organizator** je lice zaduženo za organizaciju vazduhoplovne priredbe;
- 5) **direktor vazduhoplovne priredbe** je lice odgovorno za bezbjednost i sigurnost izvođenja vazduhoplovne priredbe;
- 6) **pilot učesnik** je pilot koji nastupa na vazduhoplovnim priredbama i ima ovlaštenje pilota za nastup na vazduhoplovnim priredbama;
- 7) **gledalac** je lice koje prisustvuje vazduhoplovnoj priredbi i nalazi se u prostoru ograđenom za posjetioce;
- 8) **ovlaštenje pilota za nastup na vazduhoplovnim priredbama** je dokument izdat od strane nacionalnih vazduhoplovnih vlasti kojim se utvrđuju tipovi ili grupe vazduhoplova za koje je pilot ovlašten da leti na vazduhoplovnim priredbama, kao i ograničenja i druga posebna ovlaštenja ;
- 9) **nivo vještina za ovlaštenje pilota za nastup na vazduhoplovnoj priredbi** je nivo vještina, definisan od strane Međunarodne akrobatske komisije (CIVA) i Međunarodne vazduhoplovne federacije (FAI);
- 10) **izložbeni prostor za vazduhoplove** je prostor u kojem posjetioci imaju pristup određenom vazduhoplovu;
- 11) **lokalni let** je let koji ne uključuje prevoz putnika, tereta i/ili pošte između različitih aerodroma ili drugih tačaka određenih za slijetanje;
- 12) **parking prostor za vazduhoplov** je parking prostor za vazduhoplove kojem posjetioci nemaju pristup;
- 13) **parking za lična vozila, vezovi i sidrišta za plovila** je parking kojem posjetioci imaju pristup za vrijeme održavanja vazduhoplovne priredbe;
- 14) **ATC** je nadležna kontrola letjenja.

Primjena

Član 3

Ovaj pravilnik primjenjuje se na sve vazduhoplove koji učestvuju na vazduhoplovnim priredbama i vazduhoplovne aktivnosti, osim na:

- vazduhoplove (uključujući pojedinačne balone sa posadom) koji prilikom polijetanja i slijetanja sprovode uobičajenu vazduhoplovnu praksu i u slučaju kada te operacije obavljaju tokom održavanja vazduhoplovnih priredbi; i
- vazduhoplovne aktivnosti kao što su trke, reliji i takmičenja, koje se sprovode u skladu sa propisom kojim se uređuje letjenje vazduhoplova i uobičajenom vazduhoplovnom praksom, ako se ne oglašavaju i nijesu otvorene za posjetioce.

Zahtjev za održavanje vazduhoplovne priredbe

Član 4

Za izdavanje odobrenja za održavanje vazduhoplovne priredbe, organizator ili direktor vazduhoplovne priredbe podnosi zahtjev Agenciji za civilno vazduhoplovstvo (u daljem tekstu: Agencija).

Odobrenje iz stava 1 ovog člana odnosi se na sve vazduhoplovne aktivnosti na toj priredbi, uključujući i vojne, kao i na dodatna odobrenja koja se mogu zahtijevati za vrijeme održavanja vazduhoplovne priredbe, u skladu sa zakonom.

Dodatna odobrenja iz stava 2 ovog člana mogu da se odnose na:

- 1) letove na malim visinama,
- 2) ispuštanje ili podizanje predmeta ili lica,
- 3) nošenje lica (“stajanje-na-krilu” i sl.),
- 4) letjenje blizu publike,
- 5) letjenje pri brzini većoj od 250 čvorova ispod 10,000 stopa (FL 100),
- 6) vanaerodromsko slijetanje i polijetanje,

- 7) prekoračenje aerodromske nosivosti (opterećenja po točku).

Zahtjev iz stava 1 ovog člana podnosi se najmanje 30 dana prije početka vazduhoplovne priredbe, na obrascu koji je dat u Prilogu ovog pravilnika.

Uslovi za učestvovanje u vazduhoplovnim priredbama

Član 5

Pilot vazduhoplova ili padobranac koji učestvuje u vazduhoplovnoj priredbi mora da ispunjava sljedeće uslove u pogledu iskustva:

- 1) pilot aviona sa fiksnim krilima (uključujući i motorne jedrilice), helikoptera i žirokoptera – ukupni nalet od 200 sati, od kojih najmanje 100 sati kao vođa vazduhoplova sa fiksnim krilima, helikoptera ili žirokoptera,
- 2) pilot mikrolakih/ultralakih vazduhoplova – ukupni nalet od 100 sati, od kojih najmanje 50 sati kao vođa mikrolakog/ultralakog vazduhoplova (upravljivog po 3-ose ili sa pomjeranjem težišta),
- 3) pilot jedrilice – ukupni nalet od 100 sati, od kojih najmanje 50 sati kao vođa jedrilice,
- 4) pilot motornog padobrana/paraglajdera – ukupni nalet od 50 sati od kojih najmanje 25 sati kao vođa motornog padobrana/paraglajdera,
- 5) pilot toplovazdušnog vazdušnog broda – ukupni nalet od 100 sati, od kojih najmanje 25 sati kao vođa toplovazdušnog vazdušnog broda,
- 6) pilot plinskog vazdušnog broda zapremine koja prelazi 2000 m³ – ukupni nalet od 200 sati na vazdušnim brodovima od kojih najmanje 100 sati kao vođa plinskog vazdušnog broda,
- 7) pilot plinskog vazdušnog broda zapremine koji ne prelazi 2000 m³ – ukupni nalet od 100 sati na vazdušnim brodovima ili balonima od kojih najmanje 50 sati kao vođa plinskog vazdušnog broda,
- 8) pilot balona – ukupni nalet od 50 sati na balonima od kojih najmanje 25 sati kao vođa toplovazdušnog balona ili plinskog balona,
- 9) pilot zmaja ili paraglajdera – bez određenog minimuma naleta, dostavlja dokaze direktoru vazduhoplovne priredbe o sposobnosti za izvođenje svog programa,
- 10) padobranci – najmanje 200 skokova za vođu ekipe ili solo skakača na vazduhoplovnim priredbama i minimum 100 skokova za ostale članove ekipe.

Direktor vazduhoplovne priredbe ne može da dozvoli učešće u vazduhoplovnoj priredbi pilotu koji ne ispunjava uslove u pogledu iskustva, u skladu sa stavom 1 ovog člana.

Udaljenost publike kao uslov za održavanje vazduhoplovne priredbe

Član 6

Tokom održavanja vazduhoplovne priredbe minimalna udaljenost između linije priredbe i linije publike mora da bude u skladu sa stavom 2 ovog člana.

Maksimalna brzina u čvorovima vazduhoplova koji učestvuju u priredbi i minimalna udaljenost linije priredbe i linije publike dati su u Tabeli 1.

Tabela 1. Preljetanje i akrobatski letovi - Minimalne vrijednosti udaljenosti

Maksimalna brzina u čvorovima vazduhoplova koji učestvuju na VP	Vrsta priredbe	
	Preljetanje	Akrobatski letovi <i>I.</i>
< 100 kt*	50 metara	100 metara
100-200 kt	100 metara	150 metara
200-300 kt	150 metara	200 metara
Više od 300 kt	230 metara	230 metara

*Direktor vazduhoplovne priredbe može da odobri i manje vrijednosti udaljenosti za vazduhoplovne priredbe helikoptera u lebdjenju.

Prilikom izvođenja letačkog programa piloti učesnici moraju da završe zaokret i manevar tako da:

- 1) vazduhoplov ni u kom slučaju ne naruši vrijednosti udaljenosti iz Tabele 1,
- 2) primijene odgovarajuće zaštitne margine kada, za vrijeme priredbe, vektor brzine vazduhoplova usmjerava vazduhoplov prema publici,
- 3) uzimaju u obzir dejstvo komponente vjetra u odnosu na publiku,
- 4) primijene minimalne vrijednosti udaljenosti za vazduhoplove koji lete najbliže liniji publike u grupnom letjenju.

Uobičajena polijetanja i slijetanja mogu da se obavljaju na poletno-sletnoj stazi u upotrebi, ako je centralna linija staze udaljena najmanje 75 metara od linije publike.

Izuzetno od stava 4 ovog člana, Agencija može da odobri manju udaljenost, ako geografske ili topografske karakteristike, odnosno položaj letilišta smanjuju propisanu udaljenost.

Piloti učesnici koji upravljaju vazduhoplovom čija brzina diktira udaljenost razdvajanja veću od 75 metara, mogu da koriste poletno-sletnu stazu za polijetanje i slijetanje i da izvode manevre sa vektorima koji ih nakon polijetanja udaljavaju od publike, sa ciljem da što prije i na siguran način, ponovo uspostave odgovarajuću liniju priredbe.

Ako se ograđeni prostori za publiku ili parking za lična vozila, vezovi i sidrišta za plovila nalaze sa obje strane linije priredbe, minimalne vrijednosti udaljenosti iz Tabele 1. moraju da se uspostave na obje strane.

Nadlijetanje publike

Član 7

Pilot učesnik ne može da upravlja vazduhoplovom iznad ograđenog prostora za publiku ili parkinga za lična vozila, vezova i sidrišta za plovila, osim ako upravlja:

- 1) vazduhoplovom koji prevozi padobransku ekipu do mjesta iskakanja, ali ne ispod 1500 stopa iznad terena, i
- 2) balonom sa posadom, ali ne ispod vrijednosti udaljenosti datih u Tabeli 2.

Padobranac ne može da nadlijeće ograđeni prostor za publiku, parking za lična vozila, vezove i sidrišta za plovila ispod visine od 25 stopa.

Tabela 2 - Kriterijumi razdvajanja slobodnih balona

Vrsta priredbe	Vrijednosti udaljenosti	Minimalna visina i uslovi za nadlijetanje publike
Vezani balon	20 m	ne primjenjuje se
Polijetanje slobodnih letova sa prostora priredbe	20 m	75 stopa iznad terena u penjanju 50 stopa iznad prepreka
Slijetanje slobodnih letova u prostor priredbe	50 m	300 stopa iznad terena u horizontalnom letu 50 stopa iznad prepreka

Minimalne visine izvođenja vazduhoplovne priredbe

Član 8

Pilot učesnik ne može da leti ili da izvodi akrobatske manevre ispod minimalne visine od 200 stopa iznad terena ili minimalne visine utvrđene u ovlašćenju za nastup na vazduhoplovnim priredbama.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, ukoliko pilot ima ovlašćenje za nastup na vazduhoplovnim priredbama, sa odobrenom minimalnom visinom ispod 200 stopa iznad terena, Agencija može pilotu da dozvoli da program izvede spuštajući se do minimalne visine utvrđene u tom ovlašćenju.

Odredbe st. 1 i 2 ovog člana ne primjenjuju se:

- 1) za vrijeme polijetanja ili slijetanja vazduhoplova na lokaciji priredbe, pod uslovom da element letnog programa ne počinje niže ili je završen prije nego vazduhoplov dostigne dopuštenu minimalnu visinu,
- 2) na helikoptere, kada je lebdjenje dio njihovog programa.

Agencija može za svaku vazduhoplovnu priredbu da odredi višu vrijednost minimalne visine zbog obezbjeđenja sigurnosti posjetilaca.

Direktor vazduhoplovne priredbe može, iz razloga sigurnosti, da izda uputstvo pilotu da ne leti ili da leti cijeli ili dio svog programa na minimalnoj visini većoj od visine utvrđene u njegovom ovlaštenju za nastup na vazduhoplovnoj priredbi.

Direktor vazduhoplovne priredbe obavještava sve pilote učesnike o minimalnim visinama, pisanim i usmenim putem, tokom izvršnih priprema priredbe.

Pilot balona mora da obezbijedi da njegov let bude u skladu sa kriterijumima razdvajanja balona sa posadom, koji su dati u Tabeli 2.

Linije i prostori priredbe

Član 9

Prilikom određivanja udaljenosti linije priredbe i linije publike i prostora vazduhoplovne priredbe, direktor vazduhoplovne priredbe uzima u obzir:

- 1) karakteristike predloženog prostora za održavanje vazduhoplovne priredbe,
- 2) blizinu naseljenog, industrijskog, područja za rekreaciju i ekološki osjetljivog područja,
- 3) blizinu drugih aerodroma ili vazduhoplovnih terena i događaja,
- 4) klasifikaciju vazdušnog prostora,
- 5) površinu koja će se koristiti kao poletno-sletna staza, ako se na mjestu održavanja vazduhoplovne priredbe vrši polijetanje i slijetanje,
- 6) vazduhoplovne prepreke u blizini mjesta vazduhoplovne priredbe,
- 7) pristup mjestu vazduhoplovne priredbe, posebno za vozila i plovila nadležnih službi u slučaju nesreće.

Direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje, gdje je to moguće, da ograđeni prostori za publiku i parking za lična vozila, vezovi i sidrišta za plovila budu ograničeni na samo jednu stranu mjesta održavanja vazduhoplovne priredbe, radi omogućavanja maksimalne slobode vazduhoplovima prilikom izvođenja programa.

Ograđeni prostor za publiku i parking za lična vozila, vezovi i sidrišta za plovila ne može da se nalazi u dijelu namijenjenom za pristup ili odlazak sa aerodroma, odnosno mjesta priredbe.

Direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje da linije priredbe budu jasno prepoznatljive. Prilikom utvrđivanja linija priredbe, treba da se uzme u obzir poletno-sletna staza i druga prirodna obilježja gdje je to moguće.

Nije potrebno odrediti linije za sve brzine vazduhoplova, ali se detalji svih linija priredbe, sa odgovarajućim udaljenostima, moraju razraditi u pisanim i usmenim izvršnim priprema učesnika vazduhoplovne priredbe.

Direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje da prostor/i iznad kojih je dozvoljeno održavanje priredbe budu adekvatno označeni u pisanim i usmenim izvršnim priprema priredbe.

Prilikom izvođenja programa pilot učesnik mora da vodi računa o granicama linije priredbe, pri čemu osa izvođenja programa ne mora da bude paralelna sa linijom priredbe, ukoliko se ne narušavaju minimalne vrijednosti udaljenosti datih u Tabeli 1.

Maksimalna brzina

Član 10

Na vazduhoplovnoj priredbi pilot učesnik ne može da leti brzinom većom od 600 čvorova ili 0.90 Maha, ni da započne manevar koji može da izazove probijanje zvučnog zida.

Direktor vazduhoplovne priredbe zahtijevaće da odobrenje za vazduhoplove, koji će preći 250 čvorova indukovane brzine ispod 10.000 stopa (FL 100) za vrijeme održavanja vazduhoplovne priredbe, kada je to potrebno, bude uključeno u odobrenju za održavanje vazduhoplovnih priredbi.

Baloni sa posadom

Član 11

Prilikom održavanja vazduhoplovnih priredbi balona sa posadom moraju se poštovati minimalne vrijednosti udaljenosti između linije publike i svakog balona ili njegovog sidrišta date u Tabeli 2.

Radi sprječavanja pristupa posjetilaca balonima ili pratećim vozilima, prostor za balone ili njihovo poletišta mora da bude ograđen.

Pilot balona sa posadom treba da obezbijedi da njegov balon bude naduvan, usidren i upravljani u skladu sa zakonom, i da za priredbe vezanih balona, balon veže na tri mjesta.

Prilikom vezivanja ili polijetanja balona sa posadom za izvođenje slobodnog leta ispred publike, ti baloni moraju da budu prostorno, vremenski i sigurnosno razdvojeni od drugih programa na vazduhoplovnoj priredbi.

Padobranske priredbe

Član 12

Planirano padobransko skakanje može da se izvodi ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) mjesto slijetanja mora da bude udaljeno najmanje 15 metara od linije publike, ako se predviđeno mjesto slijetanja nalazi na izvodačkoj strani u odnosu na liniju publike,
- 2) mjesto slijetanja mora da bude ograđeno (užetom, vrpcom ili ogradom) i mora da bude udaljeno najmanje 15 metara od publike, ako se predviđeno mjesto slijetanja nalazi u prostoru odvojenom za publiku,
- 3) mjesto slijetanja mora da bude adekvatno obilježeno i jasno prepoznatljivo za padobrance od trenutka njihovog izlaska iz vazduhoplova,
- 4) padobraneci koji izvode pojedinačne skokove moraju potpuno da otvore svoje padobrane prije dostizanja minimalne visine od 1500 stopa iznad terena,
- 5) radio veza između vazduhoplova iz kojeg iskaču padobraneci, koordinatora -rukovaoca stanice na zemlji i ATS-a, ukoliko je uspostavljena na tom aerodromu, mora da se uspostavi i održava za sve vrijeme skakanja, a ako radio veza ne može da se uspostavi, koristi se odobreni sistem signalizacije zemlja-vazduh, i
- 6) direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje da:
  - su svi padobraneci upoznati sa propisanim postupcima, koje će primjenjivati na određenoj priredbi, kako bi se rizik kod skakanja sveo na najmanju moguću mjeru,
  - prilikom spuštanja padobranaca, klipni motori, mlazni motori ili helikopterski motori ne rade na udaljenosti manjoj od 250 metara od predviđenog mjesta slijetanja, i
  - piloti vazduhoplova van radijusa od 250 metara (1000 metara kod lokalnih letova) u vazduhu ili na zemlji, pažljivo prate tok iskakanja padobranaca, a naročito piloti vazduhoplova na zemlji da bi mogli zaustaviti rad klipnog motora, mlaznog motora ili rotora ukoliko uoče da padobrance u snižavanju vjetar nosi prema njihovim vazduhoplovima.

Priredbe vazduhoplovnih modela

Član 13

Za održavanje priredbi vazduhoplovnih modela, potrebno je da se ispune sljedeći uslovi:

- 1) nijedan nekontrolisani slobodno leteći model ne smije da leti za vrijeme vazduhoplovne priredbe,
- 2) vazduhoplovni modeli u odnosu na liniju publike ne smiju da lete na udaljenosti manjoj od udaljenosti date u Tabeli 3,
- 3) predviđeni izložbeni prostor za vazduhoplovne modele koji se nalazi u prostoru izdvojenom za publiku, mora da bude ograđen, i u skladu sa propisanim vrijednostima udaljenosti datim u Tabeli 3.

Tabela 3. Vrijednosti udaljenosti za vazduhoplovne modele

Model vazduhoplova	Težina modela	Udaljenost razdvajanja
Voden konopcem	Svi	15 m
Radio-voden (klipni pogon)	manje od 7kg	30 m
	iznad 7 kg	50 m
Radio voden (mlazni pogon)	Svi	75 m

Direktor vazduhoplovne priredbe može da odredi dodatne vrijednosti udaljenosti za vazduhoplovne modele većih dimenzija.

Ako vazduhoplovni modeli trebaju da lete ispred publike, potrebno je da se osigura njihovo adekvatno razdvajanje od drugih letačkih programa, i to po udaljenosti i po vremenu.

Uspostavljanje stroge kontrole nad odašiljačima i frekvencijama obezbjeđuje direktor vazduhoplovne priredbe.

Letovi radio-vođenih modela ne smiju da se odvijaju pri brzini vjetra koja prelazi 25 čvorova ili pri vidljivosti manjoj od 500 metara.

Lokalni letovi

Član 14

Za vrijeme vazduhoplovne priredbe mora da se obezbijedi koordinacija lokalnih letova (panoramskih letova).

Direktor vazduhoplovne priredbe odobrava u kojim prostorima lokalni letovi mogu da se obavljaju.

Lokalni letovi ne mogu da se obavljaju unutar prostora priredbe, za vrijeme:

- 1) izvođenja niskih akrobatskih letova, ili
- 2) iskakanja padobranaca, osim ako je vazduhoplov na lokalnom letu udaljen više od 1000 m od svakog padobranca u snižavanju.

Izvršne pripreme vazduhoplovne priredbe

Član 15

Prije početka vazduhoplovne priredbe, direktor vazduhoplovne priredbe svim učesnicima, u pisanoj formi, dostavlja obavještenje koje sadrži:

- 1) mjesto, datum, vrijeme održavanja i trajanje priredbe,
- 2) planirani program priredbe i vrijeme izvršne pripreme,
- 3) kartu lokacije priredbe koja prikazuje plan mjesta priredbe sa prostorom za publiku, linijama i prostorima priredbe,
- 4) informacije nadležne kontrole letjenja (ATC), ukoliko je neophodno, o:
  - dolascima i odlascima,
  - transponderskim kodovima i radio frekvencijama, i
  - postupcima tokom vazduhoplovne priredbe,
- 5) granice priredbe i meteorološke minimume,
- 6) lokalna ograničenja u letjenju,
- 7) uvažavanje karakteristika životne sredine,
- 8) procedure u slučaju nesreće i iznenadnih događaja,
- 9) zemaljsku operativu i postupke punjenja gorivom,
- 10) potrebnu dokumentaciju, i
- 11) imena službenih lica sa brojem telefona i faksa.

Prije početka letjenja, prvog dana priredbe i svakog narednog dana, ako priredba traje duže od jednog dana, direktor vazduhoplovne priredbe organizuje usmene izvršne pripreme (brifing).

Na izvršnim priprema iz stava 2 ovog člana, obavezno se prezentuje primjerak odobrenja za održavanje priredbe i učesnici obavještavaju o:

- 1) uslovima odobrenja priredbe,
- 2) lokalnim ograničenjima u letjenju,
- 3) vremenskim uslovima, izmjerenim podacima i prognozama za period trajanja priredbe,
- 4) detaljnom programu, uključujući i pozivne znake i aktivnosti prije i poslije priredbe, zajedno sa svim individualno odobrenim minimalnim visinama izvođenja, informacijama ATC-a o:
  - dolascima i odlascima,
  - transponderskim kodovima i radio frekvencijama, i
  - postupcima izvođenja,
- 6) planu:
  - prostora za publiku,
  - linija priredbe, i
  - prostora za priredbu,
- 7) službi i postupcima u slučaju nevolje, i
- 8) zemaljskoj operativi, parkiranju i postupcima punjenja gorivom.

Pilot učesnik, koji vazduhoplovom direktno doleti radi izvođenja svog programa na priredbi, prije polijetanja sa aerodroma polaska mora da izvrši pripreme u skladu sa dobijenim informacijama iz st. 1, 2 i 3 ovog člana.

Prijem i otpremanje vazduhoplova (zemaljska operativa)

Član 16

Tokom održavanja vazduhoplovne priredbe direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje:

- 1) ogradu koja sprječava posjetioce da priđu prostoru za parking vazduhoplova, kao i prostoru za vazduhoplovne operacije i koja mora da bude na istom mjestu za vrijeme trajanja vazduhoplovne priredbe;
- 2) da pristup prostoru za parking vazduhoplova, kao i prostoru za vazduhoplovne operacije imaju samo ovlašćena lica;
- 3) nadzor prostora za punjenje vazduhoplova gorivom, kao i da rastojanje između vazduhoplova koji se puni ili opreme za punjenje i publike iznosi najmanje 15 m, odnosno 100 metara kod punjenja balona, vazdušnih brodova ili balonskih rezervoara vodonikom;
- 4) da minimalna udaljenost između svakog dijela vazduhoplova u kretanju i gledalaca iznosi najmanje 10 metara, odnosno veću udaljenost od mlaznih vazduhoplova ili helikoptera u voženju.

Direktor vazduhoplovne priredbe obezbeđuje da se sigurnosna udaljenost iz stava 1 tač3 i 4 ovog člana održava prije početka punjenja vazduhoplova gorivom ili voženja, na mjestima gdje su vazduhoplovi parkirani ispred linije publike.

Nadzor nad publikom i komunikacija

Član 17

Prije održavanja vazduhoplovne priredbe organizator obezbeđuje nadzor nad publikom i komunikaciju na zemlji, a direktor vazduhoplovne priredbe obezbeđuje:

- 1) dovoljan broj redara za nadzor publike koji u slučaju nesreće treba da spriječe prelazak linije publike i pristup parkingu vazduhoplova. Redari moraju da budu informisani o svim okolnostima od značaja za obavljanje svojih dužnosti u normalnim i u okolnostima nastupanja nesreća,
- 2) uspostavljanje odgovarajuće komunikacije, koja će da povezuje direktora vazduhoplovne priredbe sa hitnim i drugim službama na zemlji i vodenoj površini,
- 3) postavljanje adekvatnog komunikacionog kontrolnog punkta, kojim upravlja iskusan rukovalac radio-stanice,
- 4) opremanje javnog razglaša.

Prilikom određivanja potrebnog tipa razglaša, uzima se u obzir:

- 1) veličina priredbe,
- 2) plan terena priredbe, i
- 3) sadržaj vazduhoplovne priredbe.

Pozicija komentatora priredbe, ukoliko je obezbijeđen, određuje se na mjestu koje omogućava da važna obavještenja ili obavještenja u slučaju nesreće mogu, bez odlaganja, da se dostave komentatoru radi informisanja posjetilaca.

Osiguranje

Član 18

Direktor vazduhoplovne priredbe mora da ima zaključen ugovor o osiguranju od odgovornosti za štetu prema trećim licima za vrijeme održavanja vazduhoplovne priredbe, uključujući dane za vježbanje i dane za medije, bez obzira da li je publika prisutna ili ne.

Direktor vazduhoplovne priredbe kopiju polise osiguranja ili drugi dokaz o osiguranju dostavlja Agenciji, prije početka važenja osiguranja.

Direktor vazduhoplovne priredbe mora da se uvjeri da operatori vazduhoplova koji učestvuju u vazduhoplovnoj priredbi imaju adekvatnu polisu osiguranja u skladu sa zakonom kojim se uređuje obavezno osiguranje u saobraćaju.

Prilikom utvrđivanja iznosa osigurane sume operator vazduhoplova koji učestvuje u priredbi uzima u obzir da u slučaju nesreće ili nezgode odgovornost može naknadno da se utvrdi na štetu organizatora na zemlji i operatora vazduhoplova ili pilota, ili kombinovano.

Operatori vazduhoplova dužni su da pribave odgovarajuću polisu osiguranja od odgovornosti za štetu prema trećim licima prije učestvovanja u vazduhoplovnoj priredbi.

Program vazduhoplovne priredbe

Član 19

Ako u toku utvrđivanja programa priredbe postoje određene sumnje oko pogodnosti određene tačke programa, direktor vazduhoplovne priredbe o tome konsultuje Agenciju, i na njen zahtjev, obavještava je o svakoj izmjeni programa.

Direktor vazduhoplovne priredbe prekinuće let pilota učesnika koji postupa suprotno programu vazduhoplovne priredbe, odnosno izvođenje vazduhoplovne priredbe u slučaju ugrožavanja sigurnosti, o čemu obavještava Agenciju.

Prevoz putnika

Član 20

Za vrijeme održavanja vazduhoplovne priredbe u vazduhoplovu, osim toplovazdušnim balonom, može da se prevozi samo posada neophodna za realizaciju programa.

Odredba stava 1 ovog člana primjenjuje se i na skokove tandem-padobranom.

Dokumentacija pilota učesnika

Član 21

Pilot učesnik Agenciji ili direktoru vazduhoplovne priredbe dostavlja:

- 1) pilotsku dozvolu kojom se dokazuje klasa i/ili vrsta ovlašćenja,
- 2) letačku knjižicu (fotokopiju ili drugi dokaz) kojom dokazuje da je u trenazi,
- 3) ovlašćenje za nastup na vazduhoplovnoj priredbi (ukoliko je primjenljivo),
- 4) polisu osiguranja vazduhoplova, u skladu sa članom 18 stav 3 ovog pravilnika,
- 5) dokumentaciju o plovidbenosti (uvjerenje o plovidbenosti ili odobrenje za letjenje ili ekvivalentni dokument), i

- 6) drugu dokumentaciju koja se odnosi na pilota učesnika ili njegov vazduhoplov, koju dostavlja na pisani zahtjev Agencije ili direktora vazduhoplovne priredbe.

Meteorološki minimum

Član 22

Letjenje na vazduhoplovnoj priredbi ne može da se obavlja ako su meteorološki uslovi na lokaciji vazduhoplovne priredbe ispod minimuma datih u Tabeli 4.

Tabela 4. Minimalni meteorološki uslovi

	Vrsta priredbe		Meteorološki minimumi	
			Baza oblaka	Vidljivost
VSTOL vazduhoplovi, rotokopteri i drugi vazduhoplovi sa brzinom gubitka uzgona manjom od 50 čvorova	Preljetanje ili horizontalne akrobacije	Pojedinačni nastupi	500 ft*	1.5 km
		Grupni nastupi	500 ft	3.0 km
	Pune akrobacije	Pojedinačni nastupi	500 ft	3.0 km
		Grupni nastupi	800 ft	5.0 km
Nastupi drugih vazduhoplova	Preljetanje ili horizontalne akrobacije	Pojedinačni nastupi	500 ft	3.0 km
		Grupni nastupi	800 ft	5.0 km
	Pune akrobacije	Pojedinačni nastupi	1000 ft	5.0 km
		Grupni nastupi vazduhoplova sa klipnim motorima	1000 ft	5.0 km
Grupni nastupi vazduhoplova sa mlaznim motorima		1500 ft	8.0 km	

*Minimalna baza oblaka može da se smanji na 250 stopa iznad terena kada vazduhoplovi polijeću i slijeću sa terena priredbe. Letovi na tako maloj visini mogu da se odobre samo unutar prostora priredbe.

* The minimum cloud base may be reduced to 250 ft above ground level when aircraft are operating from the display site. Flights at this lower height should only be allowed within the Display Area.

Prilikom odlučivanja o programima koji mogu da se izvedu na vazduhoplovnoj priredbi, uzima se u obzir klasifikacija vazdušnog prostora, kao i druge meteorološke varijabile kao što su brzina vjetera i padavine.

Operativne usluge u vazdušnom saobraćaju

Član 23

Direktor vazduhoplovne priredbe ostvaruje koordinaciju sa ATC-om vezano za kontrolisani vazdušni prostor u kojem će se priredba odvijati, o čemu obavještava Agenciju prilikom podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za održavanje vazduhoplovne priredbe.

U ranoj fazi procesa planiranja, direktor vazduhoplovne priredbe konsultuje Agenciju o mjestu održavanja priredbe, zbog utvrđivanja potrebe za uslugama koje pruža ATC, odnosno, ukoliko ta potreba postoji, zbog utvrđivanja vrste usluge.

Potreba za uslugama koje pruža ATC zavisi od:

- 1) veličine i složenosti programa vazduhoplovne priredbe,
- 2) potrebe za koordinacijom u vezi sa aktivnostima na priredbi,
- 3) aktivnosti drugih korisnika vazdušnog prostora.

ATC razmatra potrebu za uspostavljanjem privremeno ograničenog prostora u cilju očuvanja sigurnosti tog prostora za vrijeme trajanja većih priredbi.

Direktor vazduhoplovne priredbe sa ATC-om, ako je moguće, dogovara:

- 1) vrijeme i vrstu usluge,
- 2) vazdušni prostor koji će da pokriva,
- 3) procedure koje treba da se primjenjuju, i
- 4) radio-frekvencije i kodove transpondera koje će da se koriste.

Direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje način i sredstva za pokazivanje smjera slijetanja i prizemnog vjetra, ukoliko vazduhoplovi polijeću i slijeću na teren priredbe.

Ukoliko ATC pruža svoje usluge na vazduhoplovnoj priredbi, direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje prisustvo predstavnika ATC-a tokom usmenih izvrsnih priprema pilota.

Usluge hitnih službi u slučaju nesreća ili nezgoda

Član 24

Tokom održavanja vazduhoplovne priredbe direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje prisustvo hitnih službi (policije, hitne pomoći, vatrogasce i lučku kapetaniju, ako se vazduhoplovna priredba održava iznad vodenih površina) i njihovu pomoć u slučaju nesreća ili ozbiljnih nezgoda.

U slučaju velikih nesreća i ozbiljnih nezgoda potrebno je obezbijediti dodatne resurse, kako bi posljedice nesreća i ozbiljnih nezgoda bile sanirane.

Ukoliko se lokacija vazduhoplovne priredbe nalazi blizu ili iznad vode, močvara ili drugih neprikladnih lokacija, potrebno je da se obezbijedi specijalizovano spasilačko osoblje (ronioci i sl.) i oprema.

O svakom planiranom događaju potrebno je informisati nadležnu jedinicu policije zbog osiguranja bezbjednosti svih prisutnih na vazduhoplovnoj priredbi i, u saradnji sa saobraćajnom policijom ili lučkom kapetanijom, obezbijediti vozilima ili plovilima hitnih službi nesmetan prolaz do mjesta nesreće ili nezgode.

U zavisnosti od veličine priredbe i očekivanog broja posjetilaca, na mjestu održavanja vazduhoplovne priredbe, potrebno je da se obezbijede sredstva za pružanje medicinske i prve pomoći, stručno osoblje za pružanje prve pomoći i kola hitne pomoći, kao i spasilačko-vatrogasnu službu koja mora biti u stanju pripravnosti u slučaju nesreće vazduhoplova na terenu ili u blizini terena održavanja vazduhoplovne priredbe.

Plan za slučaj nesreća ili nezgoda

Član 25

Direktor vazduhoplovne priredbe obezbjeđuje izradu plana u slučaju nesreća, ozbiljnih nezgoda ili nezgoda, koji obuhvata način i postupak zajedničkog postupanja hitnih službi u slučaju nesreće, ozbiljne nezgode ili nezgode.

Plan u slučaju nesreća, ozbiljnih nezgoda ili nezgoda sadrži podatke o:

- 1) vrsti nesreće ili vazduhoplova, na zemlji odnosno vodenoj površini (npr. nezgode vazduhoplova, prijetnja bombom i sl.),
- 2) hitnim službama koje su uključene u plan,
- 3) zaduženjima i ulogama pojedinih hitnih službi,
- 4) karti lokacije održavanja vazduhoplovne priredbe,
- 5) komunikaciji, i
- 6) službenim licima hitnih službi koje su uključene u plan (ime i prezime, funkcija, kontakt telefon).

Zavisno od veličine i složenosti vazduhoplovne priredbe, direktor vazduhoplovne priredbe treba da:

- 1) uspostavi određeno središte sa osobljem hitnih službi ili sa direktnim komunikacionim pristupom pojedinoj službi u slučaju nesreće,
- 2) uspostavi komunikacionu vezu sa ATC i drugim potrebnim službama,
- 3) prije prvog dana priredbe, održi sastanak sa predstavnicima svih hitnih službi, da bi se uvjerio da su sve službe upoznate sa pojedinostima plana u slučaju nesreće, i
- 4) obezbijedi da TV/video snimci cjelokupne priredbe budu naknadno dostupni, ukoliko dođe do nesreće ili nezgode.

Stupanje na snagu
Član 26

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Direktor
Dragan Đurović

Broj: 01/2-653/3-14

Podgorica, 27. maja 2014 godine

**ZAHTJEV ZA IZDAVANJE ODOBRENJA ZA ODRŽAVANJE VAZDUHOPLOVNE
PRIREDBE**

1. PODACI O VAZDUHOPLOVNOJ PRIREDBI

Naziv i vrsta priredbe: .....

Mjesto priredbe: .....

Datum(i) uključujući dane za vježbanje, kontakte sa medijima i rezervne dane:

.....

Vrijeme izvođenja programa: .....

Organizator priredbe: .....

Adresa: .....

Tel./Fax (sjedišta): ..... (privatni): .....

Direktor vazduhoplovne priredbe: .....
(popuniti obrazac FORM 4b koji je sastavni dio ovog zahtjeva)

Adresa: .....

Tel./Fax (sjedište): ..... (privatni): .....

2. LOKACIJA I PLANTERENA ZA ODRŽAVANJE VAZDUHOPLOVNE PRIREDBE

Karta br. ....

Nacionalna mreža (ili geog. šir./duž.): .....

Priložite ažuriranu detaljnu kartu prikaza lokacije i plana terena priredbe uključujući podatke o:

- osi priredbe,
- granicama prostora priredbe,
- ograđenom prostoru za publiku i parkingu za lična vozila, vezove i sidrišta za plovila

Dokument pristanka vlasnika terena za izvođenje vazduhoplovne priredbe .....

.....

.....

3. KOORDINACIJA SA OPERATIVNIM USLUGAMA U VAZDUŠNOM SAOBRAĆAJU

Za svaku potrebnu koordinaciju u vezi savazdušnim prostorom, navedite obim aktivosti u vazduhu:

- (a) naziv i klasifikacija vazdušnog prostora (A - G) .....
- (b) maksimalna tražena visina .....stopa (*ft*) u odnosu na nivo mora/iznad terena (*AMSL/AGL*)
- (c) maksimalni radijus od mjesta priredbe: ..... km
- (d) lokalni letovi vazduhoplova sa fiksnim ili rotirajućim krilima: .....
- (e) pojedinosti postignutog dogovora sa ATC: .....

4. OSIGURANJE

- (a) Polisa: .....
- (b) Osiguravač: .....
- (c) iznos koji pokriva osiguranje od odgovornosti za štetu prema trećim licima: .....
- (d) ostale informacije:

.....
.....

5. PODACI O SLUŽBAMA ZA SLUČAJ NEVOLJE

Priložiti kopije relevantnih dokumenata

POLICIJA

- naziv Policijske stanice .....
- adresa .....
- tel/fax: .....
- detalji o postignutom dogovoru: .....
- .....

VATROGASNA SLUŽBA

- naziv ovlaštene vatrogasne službe: .....
- adresa .....
- tel/fax: .....
- detalji o postignutom dogovoru: .....
- .....

MEDICINSKA USTANOVA

- naziv ovlaštene medicinske ustanove: .....
- adresa .....
- tel/fax: .....
- detalji o postignutom dogovoru: .....
- .....

LUČKA KAPETANIJA

- naziv ovlaštene Lučke kapetanije: .....
- adresa .....
- tel/fax: .....
- detalji o postignutom dogovoru: .....

6. VAZDUHOPLOVNI UČESNICI (Podložno promjeni)

Navesti sve vazduhoplovne, civilne i vojne, padobranske ekipe i modele vazduhoplova, kao i sve dostupne informacije u trenutku popunjavanja obrasca.

Tip vazduhoplova	Registracija	Operator ili vlasnik	Pilot	Vrsta dozvole	DA*broj (ako postoji)	Minimalna visina	Aktivnost

* Ovlašćenje pilota za nastup na vazduhoplovnim priredbama. Dostaviti primjerke Agenciji.

7. POTVRDA DIREKTORA VAZDUHOPLOVNE PRIREDBE

Ja

.....

Direktor vazduhoplovne priredbe, koja će se održati

na/u .....

dana .....

ovim putem potvrđujem da će se ova priredba organizovati u skladu sa Zakonom o vazдушnom saobraćaju, Pravilnikom o letenju vazduhoplova i Pravilnikom o uslovima za održavanje vazduhoplovnih priredbi .

Potpis: .....

Datum: .....

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

Obrazac 4B/ form 4B

**Zahtjev za prihvatanje
direktora vazduhoplovne priredbe**
Application for Acceptance of the Director of aeronautical event

1. **Ime i prezime / Name:**

2. **Kvalifikacije od značaja za poziciju / Qualifications relevant to the position:**

---

3. **Radno iskustvo od značaja za poziciju / Work experience relevant to the position:**

Potpis direktora vazduhoplovne priredbe

Signature of the Director of aeronautical event:

Datum / Date:

Molimo Vas da popunjen obrazac pošaljete na adresu:

On completion, please send this form to the address:

Agencija za civilno vazduhoplovstvo, Josipa Broza Tita bb, 81000 PODGORICA